

3213 SAYILI MADEN KANUNU VE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA İLİŞKİN TASARI HAKKINDA ODAMIZ GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİ

Tasarı Madde 1., Kanun Madde 2.

Tasarıdaki "Yeni bulunan bir madenin grubunu belirlemeye Bakanlık yetkilidir." Hükümü aşağıdaki şekilde değiştirilmelidir:

Öneri: "burada yazılı olmayan bir madde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının teklifi ve Bakanlar Kurulu kararı ile bu Kanun kapsamına alınabilir, madenin grubunu belirlemeye Bakanlar Kurulu yetkilidir"

Gerekeçe: Yönetmelikle yeni bulunan madenin grubunun tayin edilmesi ve gruplar arası değiştirme işlemi kanunun bir maddesini değil neredeyse tümünü ilgilendiren bir husustur. Örneğin IV. Grup madenlerde yer alan bir madenin I grup madenler kapsamına alınması halinde ruhsat alanı (Tasarı Madde 16) madenin aranması safhası hakkında değişikliklere yol açabilmektedir.

Buna bağlı olarak yönetmelikle; değiştirme ve grup belirleme kolaylık yanında kamu ve özel için büyük hak kayıplarına yol açacak bir durum yaratacaktır.

Bunlara göre grup değiştirme ve belirleme ilgili Bakanlığın teklifiyle ve Bakanlar Kurulu kararıyla bu kanun hükümlerine tabi tutulmalıdır.

Tasarı Madde 2. Tanımlar

"Teknik Belge" tanımı Tasarıdan tamamen çıkarılarak, her bir bilimsel ve teknik faaliyet ile belge ayrı ayrı tanımlanmalı ve kanunda geçtiği yerde açık olarak ifade edilmelidir. Tanımlar ; Arama faaliyet Raporu, İşletme faaliyet Raporu, İşletme Projesi, Maden Jeolojisi Haritası, İmalat haritası, Üretim ve Ocak Planı, Sondaj Logu vb. tanımları içermelidir.

Gerekeçe: Teknik belge; Arama ve işletme vb madencilik faaliyetlerinin tümü için tek bir belge tanımlanması bilimsel açıdan olanaksızdır. Pratikte madenciliğin herhangi aşamasında verilecek herhangi bir belge "teknik belge" olarak kabul edilmektedir. Örneğin bir işletmenin kapanmasında verilecek bir arama sondaj logu teknik belge sayıla-

ılmaktadır. Bu nedenle çok karışık durumlar ortaya çıkabilecektir. Bu tür sorunların yaşanmaması için " teknik belge" tanımının kaldırılarak kanunda ilgili maddelerde işin bilimsel ve teknik tanımı yapılmalı ve bu belgelerin açık olarak isimi yazılmalıdır.

Öneri: Maden arama ve işletme çalışmaları ile kanunda belirtilen diğer işler için ilgili eğitim disiplininden geçmiş mühendisler tarafından hazırlanmış maden jeoloji haritası, yarma ve galerilere ait jeoloji haritası ve kesitleri ile sondajlara ait jeolojik loglar. Maden mühendisliği ile ilgili olarak da işletme, üretim haritası vb...

GÖRÜNÜR REZERV: Detay maden jeoloji haritalamaları, yarma, sondaj ve galeri çalışmalarıyla üç boyutlu ve tenör dağılımı jeolojik olarak belirlenmiş ve ekonomik olarak işletilebilirliği kanıtlanmış rezervlerdir.

MUHTEMEL REZERV: Detay maden jeoloji haritalamaları, yarma, sondaj ve galeri çalışmalarıyla jeolojik olarak belirlenmiş ve ekonomik işletilebilirliği kanıtlanmış rezervlerdir.

MADEN JEOLOJİ HARİTASI: Bir maden işletmesinde açılan açık ocak, galeri kuyu ve /veya eğimli kuyuların büyük ölçekli (1/1000 veya daha büyük) jeoloji haritalarıdır.

Tasarı Madde 3. Kanun Maddesi 7

Bu maddenin 3213 Sayılı Kanun'daki şekliyle korunması ancak bürokratik sürecin hızlandırılması, ÇED ile mükerrer izinlerin istenmemesi ve ilgili Bakanlıkların eşgüdüm içinde çalışması için gerekli idari tedbirlerin alınması uygun olacaktır.

Gerekeçe: Maden Kanunu'nun 7. maddesindeki değişiklik, görünürde madencinin izinleri almak için harcadığı süreyi kısaltarak madencinin lehine olacak şekilde bir düzenleme yapılmaya çalışıldığı izlenimi verilmektedir. Ancak, ulusal ve doğal kaynakların korunması gelişmiş ülkelerde öncelikli bir konudur ve bu amaçla çok daha koruyucu kurallar getirilmiştir.

Ülkemizde madencilğin önünün açılması söylemiyle tüm engellerin kaldırılması gerekçeyle bu konuda bilimsel ve teknik verilere dayalı izin alınmasının bile gereksizliği kanuna konulmak istenmektedir. Ancak, tasarıdaki bu maddeye ilişkin önerilerde aşağıdaki çelişki ve problemler görülmektedir:

“Orman, milli parklar, ağaçlandırma, tarım, mera, sit alanları, su havzaları, karasuları ve turizm bölgelerinde madencilik faaliyetlerinin hangi şartlara göre yürütüleceği ilgili bakanlıkların görüşü alınarak Bakanlıkca yayınlanacak bir yönetmelikle belirlenir.” Fıkrası bilimsel ve teknik açıdan birçok soruna neden olabilecek bir ifadedir. Çünkü, “ilgili bakanlıkların görüşü” ifadesi bu görüşün olumlu yada olumsuz olmadığını belirtmemekte olumsuz bir görüş olması halinde yapılacak işlem tanımlanmamaktadır. Bunun yanında farklı disiplinlerin/Bakanlıkların uzmanlık alanına giren bir konuda sadece ilgili Bakanlık Yönetmelik hazırlamaya tek başına yetkili kılınıyor. Böyle bir uygulama bilimsel, teknik ve hukuki sorunlara neden olabilecektir. Bu fıkra kanun yapma tekniğinin yanında Anayasanın 168. maddesi ile de çelişmektedir. Anayasanın ilgili maddesi madenlerin devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğunu devletin kendi haklarını özel ve tüzel kişilere devredebilmekte ancak bu işlemlerin nasıl olacağına kanunda belirtilmesini zorunlu kılmasına rağmen bu koşulların yönetmelikle belirtilmesi bu maddeye aykırıdır.

Maddenin ikinci paragrafında “Ruhsat sahibi, yönetmelikte belirlenen kriterler doğrultusunda faaliyette bulunmak zorundadır. İlgili bakanlıkların mevzuatı gereği yapacakları kontrol ve denetimlerde faaliyet izni verilmesine ilişkin kriterlere uygun çalışılmadığının tespiti halinde, mevzuat çerçevesinde yapılacak işlemler Genel Müdürlüğe bildirilir.” denilmektedir.

Bu paragrafta, kontrol ve denetimler kriterlerle sınırlandırılmakta, madencilik faaliyetini etkileyebilecek diğer mer’i kanunlar çerçevesinde denetim ve kontrolü baştan ortadan kaldırmaktadır. Ayrıca, “mevzuat” kelimesi ile kastedilen mevzuatın ne olduğu açık bir şekilde belirtilmediği için uygulanacak mevzuat sadece Maden Kanunu mudur yoksa diğer ilgili kanunların oluşturduğu külliyyatın tamamı mıdır?- bu mevzuata ilişkin olarak yapılacak işlemin ne olduğu da belli değildir.

Maddenin dokuzuncu paragrafında “Maden işletme faaliyeti ile şehirlerarası yol, havaalanı, liman ve baraj gibi kamu yatırımlarının birbirlerini

engellemesi, kamu kurum ve kuruluşlarının uygulamalarından dolayı maden işletme faaliyetinin yapılamaz hale gelmesi kamu ve özel yatırım için başka alternatif alanların bulunmaması durumunda bakanlık müsteşarlığı başkanlığında ilgili tarafların ve konunun uzmanı kişilerin katılımıyla bir kurul oluşturulur. Madencilik faaliyeti ve yatırımla ilgili karar bu kurul tarafından verilir.” denilmektedir.

Bu paragrafta bahse konu Kurulun oluşturulması Hukukun üstünlüğü ilkesine aykırıdır. Anlaşmazlıkların çözüm yeri Kurullar değil, İdari mahkemeler olup gerektiğinde bilirkişi tespiti ile bu tür sorunlar aşılmaya çalışılır. Hukuki yetkilerin şahıslara veya Kurullara devri söz konusu olamaz. Özetle, anlaşmazlıkların Yargı yoluyla çözülmesi gerekmektedir.

Onikinci paragraftaki “Madencilik faaliyetleri veya bu faaliyetlere bağlı tesis yapılması için verilmiş izinler bu Kanunda sayılan haller dışında ruhsat hukuku devam ettiği sürece geçerlidir” cümlesi, hem madencilik faaliyetleri hem de bu faaliyetlere bağlı tesis yapılması için verilmiş bütün izinlere diğer geçerli mevzuat ihlal edilse bile dokunulmaması gerektiğini öngörmektedir. Bu ise, hukukun üstünlüğü ilkesine aykırı olup bağımsız yargıya müdahale anlamına gelir.

Son paragrafta “Bu madde hükümlerine aykırı faaliyette bulunulduğunda 13 üncü maddeye göre ruhsat teminatı irad kaydedilerek bu alandaki faaliyet durdurulur. Bu maddede belirtilen hükümlere aykırı faaliyetlerin tekrarında 13 üncü maddedeki tekerrürle ilgili işlemler yapılır. Beş yıl içinde üçüncü kez bu maddenin ihlali halinde teminatın tamamı irad kaydedilerek ruhsat iptal edilir” denilmektedir.

Bu paragrafta öngörülen beş yıllık sürelerde ihlalin iki defa yapılması durumunda ruhsatın iptalini öngören bir hüküm mevcut değildir. Başka bir ifadeyle, madencinin her bir 5 yıllık dönemde ihlali iki kere yapması durumunda işletme ruhsat süresi sonuna kadar bu ihlalleri defalarca yapması mümkün olup bu hükmün caydırıcı bir gücü bulunmamaktadır.

Bu ifadenin yaptırım gücü olabilmesi için işletme ruhsat süresi boyunca ihlalin toplam üç defa yapılması durumunda ruhsatın iptalini düzenleyen bir hükmün getirilmesi daha doğru olacaktır.

Tasarı Madde 4. Kanun Madde 9 Maden teşvik tedbirleri

Birinci paragraf “Madencilik yatırımları bulunduğu bölgeye bakılmaksızın devletin uyguladığı

tüm teşviklerden en üst düzeyde yararlandırılır" şeklindedir.

Bu hüküm kalkınmada öncelikli yörelerimiz için geçerli olmalıdır. Ülkemizin gelişmiş bölgesi Marmara' da yapılan madencilik faaliyetleri ile Güneydoğu Anadolu'da yapılan madencilik faaliyetlerinin teşviki aynı düzeyde olmamalıdır. Üretimi ve dış satımı ülke için gereksiz madenler için yapılan yatırımlar özendirilmemelidir.

İkinci paragraftaki "Ürettiği madeni kendi tesisinde sınai mamul veya yarı mamul madde haline getirenlerden Devlet hakkının % 50'si alınmaz." ifadesi aşağıdaki gibi düzenlenmelidir.

"Ürettiği madeni yurtiçinde kendi tesisinde sınai mamul haline getirenlerden bu tesislerde üretimde değerlendirilen maden miktarı için Devlet hakkının % 50'si alınmaz.

"Maden teşvik tedbirlerinden sadece IV grupta yer alan madenler yararlandırılır" ifadesi son paragrafa eklenmelidir.

Çünkü, bu grubun dışında yeralan mıcırcı,elenmiş pomza vb madenler için mamul-yarı mamule dönüşüm tesisleri komplike olmayıp bu teşvikler gereksizdir.

Tasarı Madde 5 Kanun Madde 10

Gerçek dışı ve yanıltıcı beyanda bulunan, Kanun hükümlerinin uygulanmasını engelleyen, haksız surette hak iktisap eden ruhsat sahiplerinin teminatları irad kaydedilerek iki katına çıkarılır. Bu fıkranın ikinci kez ihlali halinde bir önceki ceza katlanarak uygulanır. Beş yıl içinde maddenin üçüncü kez ihlal edilmesi halinde teminat irat kaydedilerek ruhsat iptal edilir.

Gereke: Yapılan düzenleme ile suiistimal durumlarında bile ruhsatın iptali 5 yıl gibi uzun bir sürece yayılmış ve fiilin 3.kez tekrarını getirmiştir. Maden Kanununun 13. ve 29. maddelerinde düzenlemelere uygun olarak çalıştığı halde sadece teminatın yatırılmaması durumunda bile ruhsat iptaline gidilirken "gerçek dışı, yanıltıcı, kanun hükümlerinin icraatını engelleyen, haksız surette hak iktisap eden veya hak iktisabına sebep olan ruhsat sahipleri için hak iptaline hemen gidilmeyip sadece parasal ceza verilmesi hukuk ilkelerine aykırıdır ve caydırıcılık niteliği taşımamaktadır.

Tasarı Madde 6 Kanun Madde 12

Bu Madde'nin 1 ve 2. paragraflarındaki hükümlere aykırı hareket edenlere devlet malına karşı işlenmiş fiil cezası uygulanmalıdır.

Anlaşılması güç ve gerekçede de nedense değinilmemiş olan bir değişiklik, son fıkrada yer almaktadır: "Altın, gümüş. Platin gibi kıymetli metallerin entegre tesislerinde ve zenginleştirme tesisleri ile bu tesislerden elde edilen ürünlerin denetimi ile ilgili hususlar yönetmelikle belirlenir" Neden, bu konuda yasada kurallar konmayıp, altın, gümüş gibi madenlerle ilgili denetimler başka madenler için getirilen kuralların dışında tutulup, bu alanın denetimi Bakanlıkça çıkarılacak yönetmeliğe bırakılmaktadır. Oysa, asıl bu konuda kaçakçılık savları yaygındır. Üretilen değerli metaller dorelerinin yurtdışına çıkarılışında bunların bileşim ve miktarının yalnızca madencinin bildirişi esas alınmakta ve üretilen ve yurtdışına çıkarılan ürünün değeri hiçbir zaman tam olarak bilinmemektedir. Bu konuda ortaya çıkarılacak bir kaçakçılığın yasal yaptırımının olmaması kabul edilebilecek bir husus değildir. Bu maddedeki yaptırımların, getirilen değişikliklerle birlikte bu madenleri üretenler için de geçerli olmasından vazgeçilemez. Bu nedenle söz konusu fıkraya "... bu maddede getirilen yaptırımlar geçerli olmak üzere," anlatımı eklenmelidir.

Tasarı Madde 7 Maden Kanunu 13

Bu maddeye; madenlerin atıklarının özelliği ve çevresel etki oranlarına göre "Çevre Teminatı" eklenmelidir çünkü gerekli çevresel düzenleme ve iyileştirme yapılmadan terk edilen sahalardaki problemler Devlet'e ekstra ekonomik bir yük getirecektir. Madde 7. ile ilgili olarak aşağıdaki eleştiri ve öneriler de göz önüne alınabilir. Tali Komisyondaki son düzenlemelerle yine bazı madencilerin yükü azaltılmış. Teminat, önceki tasarıda "Taban teminat, 10 yıllık işletme ruhsat harcının, arama ruhsatlarında bir katı, işletme ruhsatlarında 3 katıdır. Birim alan değeri, ruhsat alanlarına ve ruhsat aşamasına bağlı olarak hektar başına her yıl bütçe kanunu ile ilan edilen yıllık ruhsat harcının yüzde biridir" biçiminde tanımlanırken; son yazılan metinde "Taban teminat, ruhsat aşamasına ve ruhsat süresine bağlı olarak belirlenen yıllık ruhsat harcı kadardır. Birim alan değeri, ruhsat alanlarına ve ruhsat aşamasına bağlı olarak arama ruhsatlarında hektar başına her yıl bütçe kanunu ile ilan edilen yıllık ruhsat harcının %0,2'si, işletme ruhsatlarına da %0,3'üdür" biçimini almış.

Taban teminat tutarı bir çırpıda 30'da 1'e; birim alan değeri de 3,5'ta 1'ine düşürülmüş. Yani toplam teminat tam 100 kere küçültülmüş. Yasa koyucu kamu yararı ve ülkenin doğasını değil, çoğu yabancı madenci şirketlerin çıkarını öne almış. Korunması amaçlanan değerler ile kıyaslandığında, madenin son metni ile tanımlanan teminatın teminat olmaktan çıktığı anlaşılıyor.

Daha önce teminat türleri arasında özel finans kurumu mektubu yok iken, maddeye son verilen biçimde bu kategori de eklenmiş. Maddeden Özel Finans Kurumları çıkarılmalı ve teminat hesabına ilişkin aşağıdaki önerimiz esas alınmalıdır.

"Taban teminat, 10 yıllık işletme ruhsat harcının, arama ruhsatlarında bir katı, işletme ruhsatlarında 3 katıdır. Birim alan değeri, ruhsat alanlarına ve ruhsat aşamasına bağlı olarak hektar başına her yıl bütçe kanunu ile ilan edilen yıllık ruhsat harcının yüzde biridir"

Tasarı madde 9 Kanun Madde 15 Buluculuk hakkı

"Ruhsat sahibi arama ve/veya işletme ruhsatı süresince hazırlanan teknik raporlar ile görünür rezerv olarak bildirdiği madenlerin bulucusu sayılır. Bu hakkı talep eden ruhsat sahibine buluculuk belgesi verilir. Buluculuk hakkı yıllık ocak başı satış tutarının % 0.2 dir. tahakkuk eden buluculuk hakkı her yıl haziran ayı sonuna kadar ruhsat sahibince hak sahibine ödenir." Paragrafı aşağıda ki gibi düzenlenmelidir.

Ruhsat sahibi, arama ve /veya işletme ruhsatı süresince hazırlanan Rezerv Raporu ile Görünür rezerv olarak bildirdiği maden veya madenlerin bulucusu sayılır. Bu hakkı talep eden ruhsat sahibine Buluculuk Belgesi verilir. Buluculuk hakkı, bu hakka esas olan rezerv raporunda belirtilen Görünür Rezervle sınırlıdır.

Buluculuk hakkı, yıllık ocak başı satış tutarının %0.2 dir. Tahakkuk eden buluculuk hakkı her yıl haziran ayı sonuna kadar ruhsat sahibince Buluculuk hakkı sahibine ödenir.

Otuz yıl içinde kullanılmayan Buluculuk Hakkı otomatik olarak düşer.

Gerekçe: Buluculuk için gerekli olan belge rezerv raporudur. Bu nedenle "teknik raporlar" ifadesi gereksiz görülmüştür. Bu nedenle tasarı maddede bahse konu teknik belge Rezerv Raporu olarak açık bir şekilde yazılmalıdır.

Tasarı Madde 10 Kanun Madde 16

Fıkra 8

"2840 sayılı kanuna tabii Bor tuzu, toryum ve uranyum sahaları arama ruhsatları açısından alan sınırlamasına tabii değildir. Bu madenlerin rezervleri bu kanunun yayımı tarihinden itibaren 5 yıl içerisinde belirlenir ve belirlenen alanlar üzerine gelecek tarzda bir başkasına ruhsat verilmez. Rezervi belirlenmeyen alanlarda diğer şahısların müraacat ve madencilik faaliyet hakları saklıdır."

8 fıkranın aşağıdaki şekilde değiştirilmesi gerekmektedir.

"2840 sayılı kanuna tabii Bor tuzu, toryum ve uranyum sahaları arama ruhsatları açısından alan sınırlamasına tabii değildir. 2840 Sayılı Kanuna tabi sahalarda arama ve işletme hakkı sadece ilgili Kamu Kurumuna aittir."

Gerekçe: Eti holdingin uhdesindeki toplam bor ruhsatı 1.776.321 hektardır. Dört tane bor yatağının rezerv alanı ise 10.000 hektar civarındadır. Rezerv alanları dışındaki tüm alanlarda aramalar yapmak üzere önerilen 5 yıl gerçekçi bir süre değildir. Bu alanlardaki rezervleri 5 yıl içinde görünür hale getirmek ilgili kamu kurumunun teknik personel ve makina alt yapısı olarak mümkün değildir. Ayrıca bu rezervleri görünür hale getirmek, yeterli görünür rezerv bulunduğundan, şimdilik gerekli ve rasyonel değildir.

Tasarı Madde 11 Kanun Madde 17

2. Paragraf. "Üç yıl süreli ruhsatlar için iki, beş yıl süreli ruhsatlar için üç yıllık süre sonuna kadar yapılan çalışmaları belgeleyen arama faaliyet raporu verilir. Ayrıca arama ruhsat süresi sonunda tüm arama dönemindeki çalışmaları içeren bir arama faaliyet raporu verilir." şeklindedir. Bu paragrafın aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

"Arama ruhsatı süresinde her yıl sonunda jeolojik harita, sondaj, yarma, galeri ve diğer teknik faaliyetler sonucunda elde edilen verilerin yer aldığı arama çalışmalarını belgeleyen Arama faaliyet raporu verilir. Faaliyet raporları, müştereken jeoloji ve maden mühendislerince hazırlanır. Şayet yerinde jeofizik etüdler yapılmış ise jeofizik mühendiside raporun ilgili bölümünü imzalar."

Maden aramacılığı madenciliğin yüksek risk taşıyan ilk safhasıdır. Bu safhada bilimsel ve teknik normlara uygun aramalar zamandan ve maliyet-

ten tasarruf anlamına gelmektedir. Tüm dünyada maden aramacılığı jeoloji mühendislerinin önderliğinde yapılmakta olup 3213 sayılı yasa da bu belirtilmişken tasarıda ilgili mühendislik disiplinlerinin çıkartılmış olması bu alanda bir karmaşaya neden olacak ve herhangi bir mühendislik disiplini de maden arayabilecektir. Bunun yanında müktesep bir hakkın jeoloji ve maden mühendislerinin elinden alınması hakkaniyet ve liyakat ilkesiyle uyuşmayacaktır.

3213 sayılı Kanun'da arama safhasında 8 aylık dönemlerin her birinin sonunda faaliyet raporu verilmesi düzenlenmişken, burada arama süresinin sonunda arama süresinin tamamını kapsar bir şekilde bir defaya mahsus olmak üzere faaliyet raporu verilmektedir. Ayrıca, ön işletme ruhsatı da Tasarı'da kaldırıldığı için arama dönemi sonunda verilecek tek bir rapor ile doğrudan işletme ruhsatının alınabilmesine imkan tanınmaktadır. Arama ruhsatı alan bir madenci herhangi bir faaliyet raporu vermeksizin arama süresi sonuna kadar sahayı elinde tutabilmektedir. Oysa ki, düzenli aralıklarla raporların istenmesi, verilmemişlerse ruhsatın iptali madenciliğin hızını yavaşlatıcı değil, ciddiye ve disiplin getirici mahiyettedir. Madenci Kanun'a başvurarak hakkettiği bir sahada bu hakkın gerektirdiği arama faaliyetlerini yerine getirmeli ve bunun denetimini temin edecek raporların düzenli aralıklarla verilmelidir. Tasarıdaki görüşün tersine raporların çok daha ciddi ve jeolojik incelemeleri içerir bünyede ve incelikle olmaları gerekir.

Tasarı Madde 12 Maden Kanunu 24

Tasarıdaki şekli uygundur.

Tasarı Madde 13. Maden Kanunu 29

3. paragraf aşağıdaki gibi değiştirilmelidir.

Öneri: "İşletme süresince ruhsat sahibi her yıl Nisan ayı sonuna kadar her işletme izni için işletme faaliyet raporunu, imalat haritasını arama ve üretim amacıyla açılan yarma, açık ocak ve/veya yeraltı ocaklarının maden jeoloji haritalarını ve yapılan sondajların jeoloji loglarını bilançosunu arama faaliyet raporunu ve bir sonraki yıl için arama ve üretim programını ilgili daireye vermek zorundadır."

Gereke: Maden İşleri Genel Müdürlüğüne maden işletmesi ile ilgili dönemsel olarak verilmesi zorunlu dökümanların Maden İşleri genel Müdürlüğü'nün kontrol ve denetimlerini sağlıklı yapabilmesine

imkan erecek verileri taşıyan madencilik politikalarının tespitinde kullanılabilecek ve arşivlenebilecek nitelikte dökümanlar olmalıdır.

İşletme safhasına ulaşılmış bir maden yatağında maden yatağının doğasından kaynaklanan pek çok belirsizlik söz konusudur. Maden aramacılığında ilk aşama asgari işletilebilir rezerve sahip bir maden yatağı tespit etmektir. Bu tespit edildikten sonra işletme faaliyetleri sırasında elde edilecek yeni verilerin ışığında sürdürülecek çalışmalarla maden yatağı ile ilgili belirsizlikler adım adım açıklığa kavuşturulabilecek, yeni rezerv bulgularıyla işletme çalışmaları geliştirilebileceği gibi olumsuz gelişmeler zamanında değerlendirilerek bazı gereksiz yatırımlar önlenilebilecektir.

Maden işletmeciliği dinamik bir yapıya sahiptir. İşletme faaliyetleri sırasında gerek yer altında ve gerekse yer üstünde işletmenin boyutuyla bağlantılı olarak bir zaman dilimi içerisinde onlarca-milyarlarca metreküp malzeme yer değiştirmektedir. Her kazılan yer yeni jeoloji verilerinin meslek adamının incelemesine fırsat tanıyan bir mostradır.

İşletmeciliğin dinamik yapısı nedeniyle her kazı sonucu ortaya çıkan kıymetli jeoloji verileri daha sonraki aşamalarda kazı çalışmaları sonucu tahrip edilmekte veya yerleri doldurularak kaybolmaktadır.

Ortaya çıkan yeni jeoloji verilerinin tahrip edilmeden incelenip tekniğine uygun şekilde haritalanarak "yaşayan maden jeoloji haritalarının" hazırlanması bir maden işletmesi için hayati önem taşımasını yanı sıra devlet adına maden işletmelerinde kontrol ve denetim yapan Maden İşleri Genel Müdürlüğü'nün arşivinde bulunması gereken o işletmeye ait en önemli dökümandır.

Başka türlü hiçbir şekilde derlenmesi mümkün olmayan bu verilerin, yeni teori ve gelişen maden yatağı oluşum modellerinin ışığı altında, çeşitli nedenlerle terk edilmiş olan bir maden yatağına aynı veya başka bir maden için dönülmesi gerektiğinde, zamanında hazırlanmış olan bu "maden jeoloji haritaları" emek, zaman ve para kaybına fırsat vermeden neyin nerede aranması gerektiği konusunda çok kıymetli veri kaynağı oluşturacaklardır.

Bu şekilde hazırlanan " maden jeoloji haritası" maden işletmesinde gerekebilecek işletme projesi değişikliklerine temel teşkil eden veri tabanını oluşturacaktır.

İşletme çalışmaları sırasında ortaya çıkan yeni jeoloji verilerinin zamanında değerlendirilmesiyle olumlu veya olumsuz yönde olacak gelişmeler

önceden bilinebileceğinden gerekli düzenlemeler yapılabilecek, işletme faaliyetlerinin sağlıklı şekilde yönlendirilmesi sağlanacaktır.

Maden jeoloji haritaları yorumlanarak yeni rezerv bulmaya yönelik arama projeleri geliştirilebilecek üretim programlaması sağlıklı şekilde yapılabilecektir.

Maden jeoloji haritası madencilik faaliyetleri onsuz yapılamayacak bilimsel temele dayalı teknik bir dökümandır.

Tasarı Madde 16, Kanun Madde 32

Tasarıdaki hali uygundur. Ancak II.paragraftaki teknik raporları ifadesi yerine detaylı tanım yapılmalı. Bu tanım, sahanın son durumunu gösterir maden jeoloji haritası, imalat haritası, çevresel etki değerlendirme ve ölçme raporları gibi tanımları içermelidir.

Tasarı Madde 19, Kanun Madde 37

Kanunun 37. maddesi hakkındaki değişiklik önerisi uygun bulunmamıştır.

Gerekeç: Kanunun ne tanımlar kısmında ne de diğer hükümlerinde mücbir sebepler tanımlanmamıştır. Bu nedenle mücbir sebebe dayanarak yapılan işlemlerde farklı uygulamalar ile karşılaşmaktadır. Bu durumların ortadan kaldırılması için en azından bu madde de mücbir sebepler tanımlanmalıdır.

Tasarı Madde 20 Kanun Madde 46

Tasarıda, Anayasa Mahkemesi'nin daha önce iptal ettiği maddenin "işletme ruhsatı sahibinin talebi üzerine Bakanlıkça kamu yararı bulunduğu karar verilirse kamulaştırılır" eki ile aynen korunması açıkçası Anayasa'ya ve Anayasa Mahkemesi kararına karşı niteliktedir. Tasarının TBMM'ne gönderildiği şekilde bu ifade daha kaba ve eleştirilebilir bir durumda idi : "... işletme ruhsatı sahibi lehine kamulaştırılmasına Bakanlıkça karar verilebilir. Bakanlıkça verilen kamulaştırma kararı kamu yararı kararı hükmündedir.". Yürütmeyi yargının yerine geçirerek özel işletmeciler lehine vereceği kararları kamu yararı kararı olarak ilan etmenin hiçbir biçimde savunulamayacağı görülmüş olmalı ki, aynı sonuca çıkacak ta olsa madde son biçimine getirilmiştir. Maddenin bu biçimi ile de gelecekte önemli anlaşmazlıklara neden olması ve yine iptal edilmesi kaçınılmaz görünmektedir. Kamu yararı bulunduğu yolunda karar verilebilme-

si için haklı ve savunulabilir gerekçeler bulunması gerekmektedir. Bakanlık bir özel işletmede, bir özel ekonomik girişimde kamu yararı bulunduğu nasıl karar verebilir. Bu yönde bir karar verilebiliyorsa, mülk sahiplerinin hepsinin mülkiyetlerine konu olan taşınmazları kullanımında aynı düzeyde savunulabilir bir kamu yararı savı ileri sürülemez mi? Önemli olan, yasanın pek çok başka maddesinde madencilerden yana getirilen öncelik ve kolaylıklar için geçerli olacağı gibi hangi ekonomik etkinliğin toplumsal ve kamusal açıdan daha yararlı ve sürdürülebilir kalkınma ilkelerine uygun olduğunun belirlenmesidir. Bunun ise ETKB'nca değil, ancak daha üst düzeyde ve herkese eşit uzaklık ve tarafsızlıkta bir kamu otoritesince yapılabileceği açıktır. Bu nedenle, madde bu biçimi ile de özel mülkiyet hakkını zedeleyen ve Anayasa'ya aykırı bir nitelik taşımaktadır.

Aynı anlayışın daha vahim bir dışavurumu da, "Hazinenin özel mülkiyetinde veya Devletin hüküm ve tasarrufundaki yerlerde yapılan madencilik faaliyetleri için, kira ve ecri misil bedeli alınmaz" ifadesi ile yapılan büyük bağıştır. Üstelik tasarının TBMM'ne gönderildiği ilk biçiminde yer alan "Ancak, Zeytinciliğin ıslahı ve ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanun, Mera Kanunu ve Orman Kanunu hükümleri saklıdır" ifadesi bile, sonradan maddeden çıkarılmıştır. Bu şekilde başka yasaların hükümleri de örtük olarak iptal edilmektedir. Kamunun malı olan arazilerin kullanılması karşılığında hiçbir bedel alınmaması cömertliğine kimin hakkı olabilir. Madencilik te bir ticari etkinlik biçimidir. Yapanlar bunu kâr amacı ile yaparlar. Onlara, başka tür ticari etkinliklere tanınmayan hakların tanınması; ayrıcalıklar sağlanması; devlet mülklerinin bedelsiz kullandırılması kabul edilemez. Madde, bu zaaflarından arındırılacak şekilde yeniden yazılmalıdır. Örneğin:

"İşletme ruhsatı safhasında işletme faaliyetleri için gerekli olan özel mülkiyete konu taşınmaz, taraflarca anlaşma sağlanamaması halinde, işletme ruhsatı sahibinin talebi üzerine 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu hükümlerine göre kamulaştırılır. Bu husustaki masraflar ve kamulaştırma bedeli işletme ruhsatı sahibi tarafından ödenir.

I. grup madenler için bu madde hükümleri uygulanmaz.

Kamulaştırılan taşınmaz, tapuya Hazine adına tescil edilip ruhsat hukuku devam ettiği sürece madencilik faaliyetlerinde kullanılmak üzere ruhsat sahibi adına tahsis edilir. Kamulaştırılan taşınmazın,

maden işletme faaliyetleri için lüzum kalmadığının Bakanlıkça tespiti halinde, rayiç bedeli ödenmek kaydıyla kamulaştırılan yerin eski sahibine iade edileceği hususu, ruhsat sahibi ve taşınmazın eski sahibine tebliğ edilir. Eski sahibinin taşınmazı altı ay içerisinde almak istememesi durumunda taşınmaz Hazineye kalır. Tapu siciline konulan şerhler Bakanlığın müracaatı üzerine ayrıca mahkeme kararına gerek kalmadan silinir.”

Tasarı Madde 21 Kanun Madde 47

Madde 18: 4.6.1985 tarih ve 3213 sayılı Maden Kanununu 47. maddesi hakkındaki değişiklik önerisi uygun bulunmamıştır. Aşağıdaki şekilde değiştirilmelidir:

Öneri: MTA Genel Müdürlüğü herhangi bir ruhsat veya izne gerek kalmadan ülke genelinde arama yapabilir.

MTA Genel Müdürlüğü bu kanun hükümlerine göre ruhsatname alarak arama faaliyetlerinde bulunduğuna bir sahayı 15. Maddeye göre bulunmuş hale getirdikten sonra ruhsatnamesini 30. Madde hükümlerine göre ihale edilmek üzere Bakanlığa bırakır. İhale yolu ile MTA'nın bulucusu olduğu maden sahalarını devralan işletmeciden buluculuk hakkı alınır.

MTA Genel Müdürlüğünün bulunmuş hale getirerek ihale edilmek üzere Bakanlığa bıraktığı sahalarda 10 yıl müddetle ihale yolu ile devredilmeye kadar tutulur. Bu süre içerisinde devredilmezse saha kayıtlardan silinerek aramalara açılır. MTA Genel Müdürlüğü istisnai hak olarak gerekçelerini Bakanlığa belirtmek ve onay almak koşuluyla bölgesel rezervasyon yapabilir. Rezervasyon süresi 2 yıl olup uzatılamaz. Bu işlemler harç ve teminatlıdır. Rezervasyon yapılacak saha herhangi bir alan sınırlamasına tabi değildir. Ancak ülke düzeyindeki toplam alanı 100.000 hektarı geçemez. MTA Genel Müdürlüğü rezervasyon süresi bitmeden rezervasyon yapılan alan içinde arama ruhsatı müracaatında bulunabilir. Rezervasyon müracaatının Bakanlıktan onay alındığı gün ve saatten itibaren, bu alan için yapılan arama müracaatları yapılmamış sayılır. Daha önceden usulüne uygun yapılmış müracaatlar ve ruhsat hakları saklıdır. Rezervasyon süresinin bitiminde saha tekrar aramalara açılır. MTA Genel Müdürlüğü 3 yıl geçmeden sahanın tamamını veya bir kısmını içine alacak şekilde tekrar rezervasyon yapamaz

MTA, ruhsatlı alanlarda yaptığı çalışmalar sonucunda elde ettiği bilgi ve belgeleri bir rapor halinde

ilgili daire ve talebi halinde ruhsat sahibine güncel bedeli karşılığında verir. Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü tarafından arama ve araştırmada görevlendirilecek personele 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümlerine tabii olmaksızın her yıl bütçe kanunu ile belirlenen gündelik harcırah miktarının üç katı gündelik harcırah ödenir.

Tasarı Madde 22. Kanun Ek Madde 1

Bu madde uygun bulunmamış olup, tasarıdan tamamen çıkarılmalıdır.

Gerekeç: TTK Genel Müdürlüğü ruhsat alanlarını 16.800 km²'den 6500 km²'ye düşürmüştür. Ayrıca, Bakanlar Kuruluna verilen 2000 yılındaki öneri ile de 611 km²'ye düşürülmesi talep edilmektedir. Bu nedenle, ilgili Kanun hükümleri korunmalı ve yeni bir kavram kargaşasına neden olmamak için Maden kanunu kapsamına alınmamalıdır.

Tasarı Geçici Madde 14

TBMM'ne gönderilen metinde bu madde daha açık ve kapsamlı idi : “Bu Kanun yürürlüğe girmeden önce maden ruhsatına bağlanmış madencilik faaliyetlerinden ocak, zenginleştirme veya metalurjik üretim tesislerinde geçici üretim ve/veya üretim faaliyetlerini yerine getirmekte iken herhangi bir sebeple faaliyeti durma noktasına gelmiş veya durdurulmuş işletmelere bu Kanun hükümleri uygulanarak üretimlerine ara verilmeksizin bu Kanunun 7. maddesindeki yükümlülüklerini yerine getirebilmelerini teminen altı ay süre verilir. Bu süre sonunda gerekli yükümlülüklerin yerine getirilmemiş olduğunun tespit edilmesinde, işletme bu yükümlülükler yerine getirilmeye kadar durdurulur”. Bu madde, okuyana hemen ve açıkça Normandy AŞ'nin Bergama Ovacık'taki yüksek yargı tarafından yasaklanmış olan altın işletme girişiminin sorunlarına bir çözüm getirilmek istendiğini düşündürüyor.

TMMOB'ye bağlı odaların geçen yılki değerlendirmesinde “Geçici madde 14 ile Bergama süreci başta olmak üzere, mahkeme kararları, ilgili çevre yasa ve yönetmeliklerine uygunsuzluktan kaynaklı faaliyeti durdurulan veya durdurulması gereken madencilik faaliyetlerine geçici bir af getirilmektedir. Getirilen düzenleme ile, yasa ve yönetmeliklere aykırı şekilde çalışan madencilik faaliyetlerine 6 ay ek süre verilmiştir.

Benzer bir uygulama 14.4.2000 tarihinde “ÇED” yönetmeliğinin 28. maddesine bir madde

ilave edilerek yapılmış..“faaliyetin üretim aşamasına geçmiş bulunması halinde, üretimde bulunduğu belgelenmesi kaydıyla Yönetmelikte belirtilen yükümlülüklerini yerine getirilebilmeleri için bir defaya mahsus olmak üzere Bakanlıkca uygun görülmesi halinde yeteri kadar süre verilebilir. Bu süre zarfında yükümlülüklerin yerine getirilmemesi durumunda faaliyet mahallin en büyük mülkü idare amirince durdurulur.” denilmiştir. Ancak ÇMO'nun açtığı dava sonucu Danıştayın 6.11.2001 tarih ve 5320 nolu kararıyla“...amacı çevrenin korunması ve insanların sağlıklı bir çevrede yaşamalarına olanak sağlamak olan Çevre Yasası ve ÇED Yönetmeliği hükümlerine aykırı olarak getirilen düzenlemede hukuka uyarlık görülmemiştir.. denilerek iptal edilmiştir.

Bu nedenle yasal gerekliliklerini yerine getirene kadar hiçbir madencilik faaliyetinin sürdürülmesine izin verilmemelidir. Geçici Madde 14 tasarıdan çıkarılmalıdır.” denmişti.

Bu kadar açık bir kayırma göze alınamamış olmalı ki bu kez madde görünüşe göre bütünü ile değiştirilmiş; ancak, yine de aynı amaca ulaşılması gözetilmiş :“Maden Kanununa göre daha önce uygulanmış bulunan veya uygulanması gereken her türlü yaptırım, bu Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra uygulanacak olanlar için tekerrür veya mesnet teşkil etmez.” denilerek aynı amacı gizleyen bir ifade kullanılmış.

Bu madde, tasarıdan çıkarılmalıdır.

Tasarı Madde 25

Zeytinlik alanlarını madencilığe açmaya yönelik bu madde aşağıdaki şekilde değiştirilmelidir.

“II. Ve IV. Grup madenlerin işletilmesine yönelik başvurular ilgili Bakanlıkların her biri tarafından ayrı ayrı değerlendirilir ve bu faaliyetler sonunda yer altı kaynağından elde edilecek toplumsal yarar ile zeytinlik alanlarda ortaya çıkacak toplumsal zarar iki Bakanlık tarafından birlikte değerlendirilir ve hangi uygulamada kamu yararı görülürse ona göre karar verilir. Zeytinlik sahalarda yürütülebilecek maden üretim faaliyetlerine ilişkin usul ve esaslar Tarım ve Köyişleri Bakanlığının uygun görüşü alınarak Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Zeytinlik sahası içinde madencilik faaliyeti yürüten gerçek ve tüzel kişiler tarafından, bu alanda zeytinciliğe verilen madencilik faaliyeti sona erdikten sonra zeytinliğin yeniden üretken duruma getirilmeye yetecek süreyi de kapsayan zararların

karşılığı, çıkarılmış olan madenin satış bedelinden işletme ömrüne eşit dağıtılarak kesilecek olan paylar zeytinciliğin geliştirilmesi, ıslahı ve teşvikinde kullanılmak üzere, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı bütçesinde açılacak olan Zeytincilik Özel Hesabına aktarılır.”

Tasarı Madde 26. ve 27

Komisyon çalışmaları sırasında yeni SİT alanı tespit işlemlerinde “faaliyetleri etkilenen kurum ve kuruluşların görüşü alınır” kuralı bu kez “uygun görüşü alınır” olarak değiştirilmiş görünüyor. Tasarının bu maddesinin son şekli şöyle : “Korunması gerekli taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının tespiti, Kültür Bakanlığının koordinatörlüğünde ilgili ve faaliyetleri etkilenen kurum ve kuruluşların uygun görüşü alınarak yapılır.”

Burada faaliyetleri etkilenecek kurum ve kuruluşlar denirken “kamu” teriminin kullanılmamasına dikkat edilmiş. Bakanlıklardan da söz edilmiyor. Faaliyetleri etkilenecek kurum ve kuruluşlar madenci şirketlerden, çoğu durumda da çokuluslu yabancı şirketlerden başka kim olabilir? Onların görüşünün alınmasının ötesinde, “uygun(olumlu)” görüşleri alınmadan artık hiç bir taşınmaz tabiat ve kültür varlığının korunması kararı verilemeyecek. Bu maddeler tasarıdan çıkartılmalıdır.

Tasarı Madde 28

Bu madde düzenlenirken daha önce düşünülmüş olan öteki bakanlıkların yetkililerinin de katılacağı Komisyon'dan vazgeçilmiş. İşler bütünü ile ETKB'nda yapılacak. Öteki bakanlıklar mevzuatları gereği yapacakları denetimlerde bir uygunsuzluk görürse kendileri işlem yapamayacak; “Genel Müdürlüğe” bildirecek. Genel Müdürlüğün bir işlem yapmak zorunda olup olmadığı ise belirsiz! Ruhsat sahibinden ne isteneceği hazırlanacak Yönetmeliğe bağlı olacak. Orada ne isteneceği ise çok somut : işlemlerin 3 ay içinde tamamlanıp izin verilmesi. Daha önce düşünülen Taahhütname'ye de gerek duyulmamış. Bu kez çevresel etki değerlendirmesinden söz ediliyor. Ancak bu, öteki bakanlıkların mevzuatına uygun olarak, hem de 3 ay içinde Bakanlık'ça sonuçlandırılacak! Çevresel etki değerlendirme çalışmaları konusunda Çevre Bakanlığının birikimi ve deneyimi, gereksiz sayılmış. ETKB'nın bu konuyu kendi başına ve kolayca çözebileceği umulmuş. Niyet, özellikle yabancı madenci şirketlerin önündeki engelleri temizlemek olursa, bunu başaracakları da açık.

Oysa, dünyadaki gelişmeler bunun tam tersi. Son iki on yılda dünyanın çoğu ülkesinde çıkarılan yeni madencilik yasalarının nerede ise hepsinde Çevresel Etki Değerlendirmesi, ÇED yapılması ve onay alınması zorunluluğu var.

En yeni değişikliklerde artık bunun toplumsal etki değerlendirmesini de kapsayacak şekilde ÇTED (Çevresel ve Toplumsal Etki Değerlendirmesi) hazırlanması isteniyor.

Çoğu yasada bu, daha arama başlarken yapılıyor.

Güney Amerika ülkeleri bu konudaki gelişmelerde başı çeker durumdadır. Dundee Üniversitesi'nden Elizabeth Bastida üç Güney Amerika ülkesinde madencilik alanında uygulanan sürdürülebilir kalkınma ilkelerini kıyaslayarak incelediği yayınında Şili'de merkezi bir çevre yasasının bulunduğunu ve bunun madencilğe de uygulandığını; Arjantin'de sektörel bir yaklaşımın seçildiğini; Peru'da ise 1990'a kadar merkezi bir çevre yasası uygulanırken, daha sonra madencilğe özgü çevre kurallarının uygulanmasına geçildiğini ortaya koyuyor. Uygulamalar, Şili'de bakanlıklar arası bir komisyon; Arjantin'de yerine göre madencilik ya da çevre bakanlığı yetkilileri; Peru'da ise Maden Bakanlığı tarafından yürütülüyor. Sistemin yönlendirilmesinde ÇED (çevresel etki değerlendirmesi) ya da TÇED (toplumsal ve çevresel etki değerlendirmesi) araçlarından yararlanıyor. Şili'de yalnız arama değil, prospeksiyon aşaması için bile, elbette madencilik işlemlerinde de yalnızca ÇED değil, TÇED de yapılması zorunlu. Arjantin'de de ağır makine kullanılan ve kazı yapılan prospeksiyon çalışmalarında ve her türlü aramada (elbette madencilikte de) ÇED yapılması gerekiyor. Peru'da aramada ÇED gerekiyor. Şili'de istenirse de, Peru ve Arjantin'de kapanış planlarının önceden hazırlanması ve bunun için ayrı ÇED hazırlanması isteniyor.

Asya'da Hindistan, Endonezya, Malezya, Papua Yeni Gine, Filipinler ve Vietnam'ı kapsayan bir araştırmaya göre bu altı ülkenin tümünün anayasaları devletin çevreyi halkın ve gelecek kuşakların esenliği için koruyacağı belirtiliyor. Bu ülkelerin hepsinin çevre yasaları var ve hepsinde işletmeye başlamadan önce izin alınması kuralı getirilmiş; hepsinde kural ve kısıtlamalar konup izleme ve denetleme yolu seçilmiş. Genellikle batının standart ve sınırları kullanılıyor. Bu kurallara uyumu daha ucuza sağlayanlar üstünlük sağlıyor.

Kirleten öder ilkesi geçerli ve teşvik ve teminatlar buna göre düzenleniyor. Kirlilik vergileri henüz yeterince gelişmemiş. Hepsinde yetişkin personel ve kaynak yetersizliğinden ötürü izleme ve denetim yeterince sağlanamıyor. Hepsinde madencilik birden çok bakanlık ya da müdürlük tarafından yönetiliyor. Çoğunda çevre hukukunun dışında maden hukukunda da çevre kirletmesine karşı kısıtlamalar var. Çoğunda arazinin madencilik sonrasında rehabilitasyonu ya da restorasyonu isteniyor. Bunun için yalnızca Tayland ve Filipinler'de teminat alınıyor. Hepsinde kurallar daha korumacı yönde değiştirilip geliştiriliyor. Hindistan, Tayland ve Endonezya'da madencilğe özel ÇED kuralları var. Ötekilerde de ÇED zorunlu. Papua Yeni Gine ve şimdi Filipinler'de toplumsal ÇED de isteniyor. Hepsinde ya yalnız çevreye ilişkin ya da başka bir alanla birlikte çevre bakanlığı var. Bu ülkelerin hepsinde 1978'den başlayarak ÇED zorunluluğu getirilmiş. İki dışında ön ÇED var ve ön eleme olanağı sağlıyor. Sonuçlar çevre yönetim planına taşınıyor ve gözlem programı oluşturuluyor. Filipinlerde arama sonrasında ÇED hazırlanması zorunluluğu var. Hindistan'da 1986 Çevre Koruma Yasası uyarınca ÇED hazırlanıp Çevre ve Orman Bakanlığı'nın onayının alınması gerekli. Çalışma sırasında da her 6 ayda bir gelişme raporu verilmesi isteniyor.

Papua Yeni Gine ve Endonezya'da son yıllarda daha fazla yabancı sermaye çekebilmek için çevre koruma standartlarının gevşetildiği bildiriliyor. Yukarıda anılan üç Güney Amerika ülkesinde de halkın katılımı ve temel bilgilere ulaşılabilmesini sağlayan kurallar bulunuyor. Bir başka örnek olarak Kamboçya yasası da ruhsatlar ile ilgili bilgilerin ruhsat dönemi sonuna kadar saklı kalması kaydıyla, çevresel ve toplumsal konulardaki bilgilerin halka açıklanabileceğini kabul etmektedir.

Yasaların çoğunda kapanış sırasında uygulanacak planın da baştan hazırlanması isteniyor. Bunun için bir güvence verilmesi de giderek daha sık istenir oldu. Bir örnek olarak, Filipinler yasası kapanışta çevrenin teknik ve biyolojik olarak yeniden düzenlenmesine yönelik bir program verilmesi ve buna uygun bir güvence fonu sağlanması isteniyor.

Bu nedenle, bu madde

"Maden arama çalışmaları, makineli kazı ve üretim yapılmamak kaydı ile Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) kapsamı dışındadır. Madenlerin

işletilmesi çalışmaları ile ilgili Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) yürürlükteki mevzuata göre yürütülür.”
şeklinde değiştirilmelidir.

Tasarı Madde. 29 ve 30

Bu maddeler tasarıdan çıkarılmalıdır.

Milli parklar belirlenirken, ilgisi olduğunda görüşünün alınması yolu zaten açık olan Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı bu madde ile bu kez “olumlu görüşü” alınması gereken bakanlıklar arasına katılıyor. Maddenin gerekçesinde “Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının olumlu/uygun görüşü alınmadan milli park, tabiat parkı, tabiat anıtının belirlenmesi bu alanlarda bir daha madencilik ve petrol faaliyetlerinin yapılamayacağı sonucunu doğurmaktadır. Bu nedenle yukarıda belirtilen alanlarda muhtemel maden kaynaklarımızın atıl kalmaması için, bu alanların tespitinden önce Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığından da olumlu görüşünün alınması öngörülmüştür. Bu nedenle ilgili maddeye Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ilave edilmiştir.” denirken arama yapılmamış olan yerlerde “muhtemel maden kaynaklarının” nasıl bilinebileceğinin ipuçları verilmiyor. Ancak, Bakanlık son çalışması ile maddede bir değişiklik yapmasa da, bu gerekçede değişiklik yapmış ve (yukarıda belirtilen alanlarda muhtemel maden kaynaklarımızın atıl kalmaması için) şeklindeki amacını gizlemek üzere bu anlatımı gerekçe metninden çıkarmış ve yerine “Bu nedenle arazide tasarrufu olan bakanlıkların önceden olumlu görüşü alınırken Bakanlığımızın da dahil edilerek milli park alanlarının tespitinde daha sağlıklı bir sonuca ulaşılması öngörülmüştür.” cümlesini eklemiştir. Yani milli park ilan edilen yerlerde atıl maden kalmasın diye değil, yeni bir milli park ilanının daha sağlıklı yapılabilmesi için isteniyormuş ETKB’nin “olumlu görüşü”nün alınması (!).

Belli ki, artık ETKB’nin olumlu görüşü alınmadıkça yeni bir alanın Milli Park olarak duyurulması olanaksız olacak. ETKB de önerilerin çoğuna karşı çıkacak, ne olur ne olmaz, varsa bir maden atıl kalmasın diye.

Bu arada, aynı kategoriye Bayındırlık, Tarım ve Köyişleri ve Çevre bakanlıklarının da sokulmasına neden gerek görüldüğünü, hiç değilse bunun neden maden yasa tasarısı ile eklendiğini anlamak güç.

Yıllar önce, Artvin Cerattepe’de Cominco’nun altın ve bakır işletmek istediği alanın, Milli Park sınırlarında değişiklik yapılarak serbest bırakıldığı anımsandığında sonucun ne olabileceğini kestirmek güç değil. Hele bu kez taş ve kum-çakıl ocaklarının da, tuğla ocaklarının da yasa kapsamına alınmakta olduğu göz önüne alındığında tehditin büyüklüğü daha çarpıcı oluyor.

Ülkemizde 686.631 hektar alanlı 33 Milli Park; 69.605 hektar alanlı 17 Tabiat Parkı; 86.024 hektar alanlı 35 Tabiatı Koruma Alanı; ve 464 hektar alanlı 89 Tabiat Anıtı olmak üzere toplam 839.624 hektar alan koruma altında. Dünya Doğayı Koruma Birliği (IUCN) verilerine göre, dünya yüzeyinin % 5’inden fazlası korunan alan olarak ayrılmış; koruma konusunda duyarlı olan ülkelerde bu oran %10’lara kadar çıkıyor. Bizde ise ülkenin yaklaşık 95’te 1’i. Anlaşılan çokuluslu yabancı madenci şirketlerinin son umudu, buraların talanı.

Kıyı Yasası’nda, kıyılardan başka yerde yapılmaları olanaksız olan tesislerin arasına maden, petrol ve jeotermal kaynak ve işletme tesislerinin de katılması isteniyor.

Bu, Kıyı Yasasının temel ilkeleri ile nasıl bağdaştırılabilir? Madencilik ayrılmaz bir parçası olan kazılar ve atıklar Kıyı Yasasını temellerinden yıkmayacak mı? Evet, kıyılardaki yapı yasağının istisnaları var. Kıyı kanunu bunları iki kümede toplamış : birinci kümede kıyının kamu yararına kullanımı ve kıyıyı korumak amacına yönelik alt yapı ve tesisler, ikinci kümede ise faaliyetleri gereği kıyıdan başka yerde yapılmaları mümkün olmayan yapı ve tesisler yer alır.

Yunanistan’ın Ege kıyısında İessos Körfezinde Kanada’lı TWX şirketinin atıklarından ötürü aralık 2002’den beri balık tutulması yasak ve denize girilemiyor olması yeterince uyarıcı değil mi?.

Anayasa Mahkemesi daha önce Kıyı Yasasının bazı maddelerinin iptali istekli bir davaya ilişkin kararındaki gerekçesinde yukarıda değinilen değişiklik isteminin de Anayasa’ya aykırılığını gösterecek ipuçları veriyor. Buna göre, “Bu yerlerden çok kişinin yararlanabilmesi, doğayı korumadaki ve doğal servet ve ekonomik potansiyel kaynak durumundaki deniz ve göllerden, akarsulardan yararlanmadaki önceliğin belirlenmesi konusu sosyal ve ekonomik hak olarak kendisini göstermiştir.” “Anayasa’nın 43. maddesine göre, Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan kıyıları, özel mülkiyete konu olamazlar. Doğasına uygun olarak, genellik,

eşitlik ve serbestlik ilkeleri gereği herkesin ortak kullanımına açık bulunmalıdır.” “Kıyılarda özel mülkiyete dayalı yapılanmaya gidilemez, kıyılarda kazanılmış hak ilkesine dayanılmaz. Kıyılar denizlerin devamı olup ondan ayrılması olanaklı değildir.” “Anayasa’nın 56. maddesi, “Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.” kuralından sonra, çevreyi geliştirmenin, çevre sağlığını koruma ve çevre kirlenmesini önlemenin Devletin ve vatandaşların ödevi olduğunu belirleyerek, bu hükümlerle, kıyıların korunmasına ilişkin 43. madde arasında yakın bir ilişki kurmuştur.” Bu sonuncu ifadeler Anayasa Mahkemesi yorumlarının bağlayıcılığı açısından önemlidir. Mahkeme Anayasa’nın Kıyılara ilişkin maddesi ile Çevre Hakkına ilişkin bir ilişki kurarak Çevre Hukuku açısından önemli sayılabilecek bir adım atmaktadır. Nitekim bu ifadelerini 4. maddeye ilişkin iptal gerekçesinde de ileri sürmüştür : “Anayasa’nın 168. maddesinde, doğal servet ve kaynakların, kıyılarla ilgili 43. maddede olduğu gibi, devletin hüküm ve tasarrufunda olduğu belirlendikten ve bunların aranması ve işletilmesi hakkının devlette bulunduğu vurgulandıktan sonra, bu hakkın, gereğinde, belli bir süre için gerçek ve özel kişilere devredilebileceği esası benimsenirken, kıyıları yönünden bu tür bir devir yetkisine yer verilmemiştir.” Bu yorum da kıyıların kamu malı olarak hukuki rejimi bakımından ayrıksı bir durumun belirtilmiş olması açısından önemlidir. Bilindiği gibi kıyıları diğer kamu mallarından ayrı bir takım özelliklere sahiptirler. Mahkeme bu duruma işaret ederek bu konudaki tartışmaları sona erdirmektedir. “Anayasa, . . . tabii servetlerin ve kaynakların devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunduğunu açıklamakla aynı zamanda bunların mülkiyet konusu olamayacağını da hükme bağlamıştır Aslında mülkiyet düzenine bağlı bulunmayan bir nesnede mülkiyetin devri de öncelikle söz konusu olamaz”.

Bu saptamaların ışığında, Kıyı Yasasında yapılmak istenen bu değişikliklerin de Anayasa’ya aykırılığı ileri sürüleceği açıktır.

Tasarı Madde 31 ve 32 uygundur.

Tasarı Madde.33

Tasarıdan çıkarılmalıdır.

4342 sayılı Mera Yasasının 14. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi olduğu gibi korunmalıdır. Meralar da titizlikle korunmayı gerektirecek şe-

kilde yıpranan ve vazgeçilmez önemde bir doğal kaynağımızdır.

6831 Sayılı Yasanın 20. 21. ve 22. Maddelerine göre Orman Bakanlığı sorumluluğunda olan orman içi otlak, kışlak ve yaylak alanlarının belirlenmesi için 1965 yılında Orman Genel Müdürlüğü’nün yapmış olduğu mera envanterine göre 1.407.540 hektar yaylak alanı, 129.847 hektar otlak alanı ve 16.951 hektar kışlak alanı olmak üzere toplam 1.554.338 hektar sahanın bulunduğu saptanmıştır. Yani ülke alanının yaklaşık 50’de 1’i.

Ayrıca, AGM’ce 1982-1984 yılları arasında yapılan avan proje verilerine göre potansiyel mera ıslahı sahaları 1.053.114 hektar olarak saptanmıştır. 1998 yılında Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü’nce başlatılan ve kesin olmayan potansiyel alan belirleme çalışmalarına göre mera ıslahına konu edilebilecek 566.056 hektar gizil alan saptanmıştır. Ancak, Türkiye’nin sahip olduğu mera alanının 21.7 milyon hektar olduğu öngörülmektedir.

4342 Sayılı Yasanın 28. Maddesi, orman kenarı ve orman üst sınırında bulunan mera, yaylak, kışlak ve otlakların koruma, bakım ve ıslahını Orman Bakanlığının görevleri arasında saymış olmakla beraber, bu vasıftaki sahaların henüz tespit, tahsis ve tescil işlemleri tamamlanmadığından, ıslaha konu olacak mera alanlarının miktarı kesin olarak bilinmemektedir.

Tasarı Madde. 34

Bu Madde tasarıdan çıkarılmalıdır.

Neden bu havzalarda madencilik yapılması bir büyük kentin sağlıklı su gereksiniminden daha önemli sayılmış? Neden bu konuda yerel yönetimin söz ve karar hakkı elinden alınıyor? Bu kadar önemli olan maden yatakları neler ola ki? Hepi topu, birkaç taşocağı, birkaç kil ve silis kumu ocağı.

İLAVE MADDE ÖNERİLERİ

Tasarı Madde 38

4.6.1985 tarih ve 3213 sayılı Maden Kanununun 49. maddesi aşağıda belirtilen şekilde değiştirilmelidir.

Kanun Madde 49

2840 sayılı Kanun hükümleri saklıdır. Bu kanunun yürürlük tarihinden önce ve sonra bulunmuş ve bulunacak olan tüm bor tuzları 2840 sayılı yasa hükümlerine tabidir.

Trona madeninin ham olarak ihracatı yasak olup, soda külü ihracatına ait usul ve esaslar, bor politikaları dikkate alınarak Bakanlar Kurulunca tespit edilir”

Gereke: Bilindiği üzere, bor madenleri katma değerinin ve kar marjının yüksekliği ve ülkemizin de dünyada en fazla bor rezervine sahip olması nedeniyle, bor madeni ülkemiz açısından en önemli stratejik hammaddelerden birisidir. Bu önemi nedeniyle, ülkemiz bor sanayisinin geliştirilmesi ve bor potansiyelimizin maksimum düzeyde verimli bir şekilde kullanılması acil bir ihtiyaç olarak görülmektedir. Bu amaçla; bor ürünlerinin birbirini ikame edebilmesi nedeniyle, bor madenlerinin üretim ve pazarlama konusunda rekabete imkan vermeyecek şekilde tek elden Devletçe işletilmesi zorunludur. Eti Holding A.Ş. halen Türkiye’de monopol durumundadır. Ancak, 1985 yılında çıkarılan 3213 sayılı yasanın 49. Maddesi ile bu durum değiştirilmeye ve 2172 sayılı ve 2840 sayılı Kanunlarla ortaya konan amaç kaldırılmaya çalışılmıştır. Bu çelişkilerin ortadan kaldırılabilmesi için 49.maddenin yukarıdaki önerilen şekilde değiştirilmesi kamu yararına olacaktır.

Maden arama çalışmalarının henüz tamamlanmadığı ülkemizde, bazı bölgelerde bor bulunma ihtimalinin olduğu bilimsel açıdan her zaman olasıdır. Eti Holding A.Ş.’ye ait olmayan ruhsat sahaları dışında bor bulunması durumunda, 1985 yılında yürürlüğe girmiş olan 3213 sayılı yasanın 49.maddesine göre diğer özel veya yabancı şirketler de işletme hakkına sahip olabilmektedirler. Ancak, özel sektörde işletilecek bor madeninin ihracatının usul ve esaslarını belirleme yetkisi Bakanlar Kuruluna bırakılmıştır.

Eğer üçüncü şahıslar veya firmalar, Türkiye’de önemli miktarda bor rezervi bulursa ve işletmeye alırsa, 1978 öncesindeki sorunlar ve fiyat rekabetleri tekrar yaşanmaya başlanacaktır. Bu durumda, ülkemiz bor gelirleri ağır tahribata uğrayacaktır. Dolayısıyla, geliştirilmesi hedeflenen bor sanayisi ve pazar payı konusunda, Eti Holding A.Ş.’nin rekabet şansı kalmayacaktır. Çünkü, bugünkü hali ile Eti Holding A.Ş.’nin ve ülkemiz ulusal sermayesinin; özel bor kimyasalları ve bor teknolojileri konusunda; bilgi birikimi, teknoloji ve sermaye açısından Rio Tinto gibi firmalar karşısında rekabet şansı yoktur. Dolayısıyla, diğer uluslararası büyük firmalar Ülkemiz bor sanayisinde de tekel olabilecek ve Türkiye kar marjı oldukça yüksek olan bu doğal

kaynağından yeterince yararlanamayacak ve bu nedenle büyük maddi kayıplara uğrayacaktır.

Eti Holding A.Ş.’nin Türkiye için rezerv ve kalitede yönündeki önemi ve dünyadaki konumu dikkate alındığında, 49.maddenin mevcut durumunun, ülkemiz bor sektörü için büyük bir tehdit ve çok ciddi bir rekabet sorunu yaratabileceği açıktır. Bu nedenle, bu sorunun acilen çözülmesi gerekmektedir; aksi taktirde, 1978 öncesi rekabet nedeniyle, bor gelirlerimizin azalması söz konusu olabilecektir. Diğer yandan trona, bazı alanlarda bor ile birlikte, bazı alanlarda bor ürünlerine alternatif olarak kullanılmaktadır. Bilhassa Avrupa’ya yakın tek doğal trona yatağının ülkemizde olması bor ve trona politikalarının birlikte yürütülmesini zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle soda külü ihracatına ait usul ve esaslar, bor politikaları dikkate alınarak Bakanlar Kurulunca tespit edilmesi ülkemiz çıkarları açısından şarttır.

Tasarı Madde 39.

KANUN MADDE 36: 4.6.1985 tarih ve 3213 sayılı Maden Kanununun 6. maddesinin birinci fıkrası aşağıda belirtilen şekilde değiştirilmelidir.

Maden hakları, teknik ve mali yönden yeterliliğe sahip, medeni hakları kullanmaya ehil TC vatandaşlarına, madencilik yapabileceği statüsünde yazılı Türkiye Cumhuriyeti Kanunlarına göre kurulmuş tüzel kişiliğe haiz şirketlere, bu hususta yetkisi bulunan kamu iktisadi teşebbüsleri. ile müesseseleri, bağlı ortaklıkları ve iştirakleri ile diğer kamu kurum, kuruluş ve idarelerine verilir.

Teknik ve mali yeterlilik şartları Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Gereke: Uygulamada Türkiye Cumhuriyetine ait nüfus cüzdanı olan her vatandaşın küçük bir bedel ile ruhsat alması, bu ruhsatı, sahada hiçbir faaliyette bulunmadan müşteri buluncaya kadar atıl tutması ve müşteri bulunduğunda ise elindeki ruhsatı satması oldukça kolay olmaktadır. Bu nedenle, sektörde ruhsat ticareti oldukça yaygındır.

Ayrıca ruhsatların teknik ve mali yönden yetersiz kişilerin elinde bulunması hatalı veya eksik faaliyetler nedeniyle rezerv kayıplarına neden olmaktadır. Madenlerin yenilenebilir kaynaklar olmaması nedeniyle rezerv kaybının önüne geçebilmek için böyle bir değişikliğe gidilmelidir.

Ruhsat ticareti ve spekülasyonlarının önlenmesi bakımından madencilik yapacak gerçek ve tüzel kişilerde teknik ve mali yeterlilik aranmalı, madenciliği “define arayıcılığı” olarak algılayanlara ruhsat verilmemelidir.